

Recenzent - Reviewer - Рецензент:

Artykuł recenzowany przez dwóch niezależnych recenzentów – wykaz na rewersie strony tytułowej.

An article reviewed by two independent critics – see a list on the back of the title page.

Статья, оценивается двумя независимым рецензентами - перечень на обороте заглавного листа.

Securitologia/Securitology/Секьюритология
2013, nr 1(17). ISSN 1898-4509

Ewa WOLSKA*

**WPLYW PROCESÓW DEZINTEGRACYJNYCH I DESTABILIZACYJNYCH
KAUKAZU PÓŁNOCNEGO NA BEZPIECZEŃSTWO FEDERACJI
ROSYJSKIEJ**

STRESZCZENIE

W artykule na przykładzie Kaukazu Północnego przedstawiono procesy, które mogą mieć wpływ dezintegrujący i destabilizujący bezpieczeństwo w Federacji Rosyjskiej. Autorka poruszyła w referacie problem separatyzmu czeczeńskiego i ewolucji celów oraz metod walki czeczeńskich bojowników od ogłoszenia przez Czeczenię początkiem lat 90-tych niepodległości aż do utworzenia Emiratu Kaukaskiego. W artykule wspomniano także o zjawisku reislamizacji Kaukazu Północnego i powstawaniu coraz większej przepaści kulturowej i wyznaniowej pomiędzy Rosjanami a Kaukazczykami. W referacie poruszono również problem działalności mudżahedinów Doku Umarowa w kontekście Zimowych Igrzysk Olimpijskich w 2014 roku.

Kluczowe słowa: bezpieczeństwo, zagrożenia, securitologia, Federacja Rosyjska, Kaukaz Północny, Emirat Kaukaski, Doku Umarow, Zimowe Igrzyska Olimpijskie 2014, separatyzm, mudżahedini, destabilizacja, dezintegracja, obca enklawa, reislamizacja

* mgr Ewa WOLSKA - sekretarz i asystent Katedry Bezpieczeństwa Wewnętrznego Instytutu Studiów nad Terroryzmem Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie

THE PROCESSES OCCURRING ON THE NORTH CAUCASUS CAN
DISINTEGRATE
AND DESTABILIZE THE RUSSIAN FEDERATION

ABSTRACT

The article presents how the processes occurring on the North Caucasus can disintegrate and destabilize the Russian Federation. The author discusses the problem of Chechen separatism and the evolution of objectives and the methods of combat Chechen fighters form Chechnya's declaration of independence in 90's up to the creation of the Caucasus Emirate. In this paper also mentioned about the phenomenon reislamization the North Caucasus and the growing cultural and religious chasm between the Russians and the Caucasian people. In article also discussed problem of Doku Umarov mujahideen activities within the context of the Winter Olympics in 2014.

Key words: security, danger, securitology, The Russian Federation, North Caucasus, Caucasian Emirate, Doku Umarov, Winter Olympics, separatism, the mujahideen, destabilization, disintegration, foreign enclave, reislamization

ДЕЗИНТЕГРИРУЮЩИЕ И ДЕСТАБИЛИЗИРУЮЩИЕ ВЛИЯНИЕ
СЕВЕРНОГО КАВКАЗА
НА БЕЗОПАСНОСТЬ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

РЕЗЮМЕ

В статье, на примере Северного Кавказа представлены процессы, которые могут иметь дезинтегрирующие влияние и дестабилизировать безопасность Российской Федерации. Автор тронул в докладе проблему чеченского сепаратизма и эволюцию целей и методов борьбы чеченских борцов от объявления через Чечню, в начале 90- годов, независимости даже до создания Кавказского Эмирата. В статье упомянули тоже об обновлении исламизации Северного Кавказа и возникновению всё большей культурной и религиозной пропасти между Россиянами а жителями Кавказа. В докладе тронута также проблему деятельности моджахедов Доку Умарова, в контексте Зимних Олимпийских Игр 2014 года.

Ключевые слова: безопасность, угрозы, секьюритология, Российская Федерация, Северный Кавказ, Кавказкий Эмират, Доку Умаров, Зимние Олимпийские Игры 2014, сепаратизм, моджахеды, дестабилизация, дезинтеграция, чужой анклав, обновление исламизации

Wstęp

Celem niniejszego artykułu jest pokazanie, jaki wpływ na bezpieczeństwo państw federacyjnych mogą mieć procesy dezintegracyjne i destabilizacyjne. Autorka w swoim referacie zweryfikuje hipotezę, według której sytuacja panująca obecnie na Kaukazie Północnym jest coraz większym zagrożeniem dla Federacji Rosyjskiej.

1. Bezpieczeństwo we współczesnych czasach

Bezpieczeństwo to podstawowa wartość w życiu każdego człowieka, jak i warunek do sprawnego funkcjonowanie wszystkich społeczeństw. To *naczelna potrzeba człowieka i grup społecznych, a zarazem najważniejszy ich cel*⁹⁶. Jak trafnie zauważa L. Korzeniowski: *bezpieczeństwo jest to stan obiektywny polegający na braku zagrożenia, odczuwany subiektywnie przez jednostki lub grupy*⁹⁷. Podstawowymi podmiotami bezpieczeństwa są: jednostki ludzkie, małe grupy społeczne, społeczeństwa, ludzkość⁹⁸. Obiektywny stan bezpieczeństwa to istnienie lub nieistnienie zagrożeń rzeczywistych, realnych natomiast poczucie bezpieczeństwa to świadomość lub nieświadomość występowania zagrożeń; ich subiektywne postrzeganie⁹⁹. Tak samo zagrożenia mogą być obiektywne (realne niebezpieczeństwo) i subiektywne (poczucie zagrożenia, niepewności)¹⁰⁰. W miarę upływu czasu, przemian politycznych, rozwoju naukowo-technologicznego pojawiają się coraz to nowe zagrożenia i ewoluuje samo pojęcie bezpieczeństwa. Jak zauważa J. Stefanowicz: *czasy współczesne, przynosząc równoległe do postępu cywilizacyjnego rosnącą gamę zagrożeń, zmieniły kres pojmowania bezpieczeństwa. W przeszłości rozumiane czysto militarnie, dziś rozszerzyło się na ważne aspekty niewojskowe - polityczne, ekonomiczne, ekologiczne itp. Po drugie, zmieniła się jego teleologia, już nie tylko pierwotna wola przetrwania, ale ochrona dobrobytu państwa i jego obywateli, obrona wolności i tożsamości - także ustrojowej - składają się na funkcje polityki bezpieczeństwa. Wreszcie po trzecie, znaczenie silniej niż w przeszłości występuje zależność między bezpieczeństwem narodowym i ładem, czyli bezpieczeństwem międzynarodowym*¹⁰¹.

Ta globalna sieć zależności między państwami początkowo widziana była jako "lek na całe zło". To dzięki globalizacji miał zniknąć podział na bogatą Północ i biedne Południe. Wierzano, że wraz z modernizacją nastąpi westernizacja krajów autorytarnych, niedemokratycznych – a w każdym zakątku globu oprócz tych samych produktów, będą obowiązywały jednolite wzorce kulturowe. Dodatkowo, uczestnictwo państw w organizacjach międzynarodowych, dzięki wspólnocie interesów i celów wpłynie na ich jeszcze większą integrację, dzięki czemu szanse na "globalny" pokój wzrosną.

Tymczasem, coraz więcej w obecnych czasach można dostrzec procesów dezintegracyjnych. Zamiast jednej globalnej wioski zauważalny jest powrót koncepcji „małych ojczyzn”, restauracji zwyczajów narodowych, gloryfikacji odmienności narodowej, przewagi regionalizacji nad integracją. Z koalicji zawiązanej po 11 września 2001 na rzecz globalnej wojny z terroryzmem i unifikacji działań na rzecz jego zwalczania, została tylko garstka państw uwikłanych w misję wojskową w

⁹⁶ J. Stańczyk, *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 1996, s. 18.

⁹⁷ Zob. L.F. Korzeniowski, *Zarządzanie bezpieczeństwem. Rynek, ryzyko, zagrożenie, ochrona*, w: *Zarządzanie bezpieczeństwem*, P. Tyrała (red.), PBS, Kraków 2000, s. 437; L.F. Korzeniowski, *Zarządzanie bezpieczeństwem. Od ryzyka do systemu*, w: *Zarządzanie bezpieczeństwem. Prace Edukacyjne*, L.F. Korzeniowski (red.), LIPORT LFK, Kraków 2001, s. 21; L.F. Korzeniowski, *Menedżment. Podstawy zarządzania*, EAS, Kraków 2003, s. 183.

⁹⁸ L.F. Korzeniowski, *Securitologia. Nauka o bezpieczeństwie człowieka i organizacji społecznych*, EAS, Kraków 2010, s. 52.

⁹⁹ L.F. Korzeniowski, *Podstawy nauk o bezpieczeństwie*, Difin, Warszawa 2012, s. 86.

¹⁰⁰ Zob. tamże, s. 89-92.

¹⁰¹ J. Stefanowicz, *Przedmowa*, w: *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, J. Stańczyk, ISP PAN, Warszawa 1996, s. 7.

Afganistanie. Zamiast integracji działań państw UE wobec kryzysu ekonomicznego, Unia staje się coraz bardziej podzielona, a do głosu dochodzi partykularyzm narodowy.

Dezintegracja to proces bardzo niebezpieczny nie tylko dla bezpieczeństwa poszczególnych państw, ale i dla całej społeczności międzynarodowej. Powodować go może wiele czynników¹⁰²:

- konflikty zbrojne¹⁰³;
- przemiany polityczne¹⁰⁴;
- różnice gospodarcze¹⁰⁵;
- nacjonalizm¹⁰⁶;
- fundamentalizm¹⁰⁷;
- różnice religijne¹⁰⁸;
- separatyzm.

Separatyzm jest niezwykle niebezpiecznym czynnikiem dezintegracyjnym, szczególnie dla wielonarodowych państw federacyjnych, ponieważ w jego efekcie może dojść do secesji danego regionu¹⁰⁹.

Takie dążenia uwidaczniają się szczególnie w czasach kryzysów politycznych, konfliktów wewnętrznych. Przykładem jest chociażby Jugosławia, której krwawy rozpad doprowadził finalnie do powstania: Bośni i Hercegowiny, Chorwacji, Macedonii, Słowenii, Czarnogóry, Serbii, Kosowa. W dniu 17 lutego 2008 r. od Serbii oderwało się Kosowo. Swe separatystyczne dążenia motywowało, powołując się na prawo do samostanowienia narodów¹¹⁰. Jednakże, jak twierdzi chociażby A. Potyrała:

¹⁰² <http://odn.zce.szczecin.pl/ju/eduobyw/pliki/stronywo/probl/prob04.pdf>, 24.05.13.

¹⁰³ Przykładem może być Arabska Wiosna, która doprowadziła do destabilizacji regionu, ale i do dezintegracji szczególnie tych wieloetnicznych krajów, jak np. Libia.

¹⁰⁴ Przemiana na skalę globalną był rozpad świata dwubiegunowego Wschód-Zachód.

¹⁰⁵ W tym obszarze mamy do czynienia z czynnikami dezintegrującymi, ale i destabilizującymi państwa, takimi jak na przykład: masowe migracje zarobkowe, rozwój przestępczości, powstawanie reżimów autorytarnych, handel bronią, narkotykami, handel ludźmi, rozwój terroryzmu.

¹⁰⁶ Może doprowadzić do prześladowania mniejszości narodowych, etnicznych, wyznaniowych, do wzrostu agresji, przemocy, a w skrajnych przypadkach nawet do wojny domowej.

¹⁰⁷ To bardzo groźne zjawisko, szczególnie w kontekście wykorzystywania religii do usprawiedliwiania i uświęcania przemocy,

np. terroryzmu. Fundamentalizm prowadzi także do łamania praw człowieka, szczególnie praw kobiet w niektórych państwach islamskich (np. w Arabii Saudyjskiej).

¹⁰⁸ Może prowadzić do wojny domowej, a także do rozpadu państwa – przykład Sudanu.

¹⁰⁹ secesja (z łac. *secessio* - odstąpienie, oderwanie się) - odłączenie się części ludności państwa zamieszkującego dane terytorium z celem proklamacji nowego państwa lub przyłączenia się innego istniejącego państwa. Secesja może nastąpić za zgodą rządu centralnego, np. oderwanie się Singapuru od Malezji w 1965 roku, bądź też w drodze walki zbrojnej, np. oderwanie się Bangladeszu od Pakistanu w 1971 roku, Erytrei od Etiopii w 1993 roku (pierwsza secesja w historii postkolonialnej Afryki), Timoru Wschodniego od Indonezji w 2002 roku, Kosowa od Serbii w 2008 roku. Secesja może też zostać zlikwidowana przez władze centralne (próba secesji Biafry od Nigerii w latach 1967-70). (...)

Przykładem skutecznej secesji, która jednak nie uzyskała uznania międzynarodowego jest Somaliland, który oderwał się od Somalii w 1991 roku. Aczkolwiek za secesją przemawia zasada samostanowienia narodów, poważnym ograniczeniem prawa do secesji jest zasada integralności terytorialnej państw, dopóki szanowana jest zasada równouprawnienia narodów zamieszkujących państwo i przestrzegane są prawa człowieka – cyt. za:

<http://www.stosunkimiedzynarodowe.info/haslo/secesja>, 24.05.13.

¹¹⁰ Prawo do samostanowienia narodów zapisane jest w rezolucji nr 1514 Zgromadzenia Ogólnego ONZ z 1960 r. w stosunku do krajów i narodów kolonialnych; zaś w Międzynarodowych Paktach Praw Człowieka z 1966 r. przypisano je do wszystkich narodów. Artykuł pierwszy MPCCz stanowi, że: *Wszystkie narody mają prawo do samostanowienia. Z mocy tego prawa swobodnie określają one swój status polityczny i swobodnie zapewniają swój rozwój gospodarczy, społeczny i kulturalny.*

błędem byłoby samostanowienie wobec kosowskich Albańczyków. Jako mniejszość narodowa Albańczycy z Kosowa nie mogą powoływać się dla usankcjonowania swych dążeń na prawo do samostanowienia. Korzystać mogą z ochrony przewidzianej w międzynarodowym systemie ochrony mniejszości narodowych. Przyznanie mieszkańcom Kosowa prawa do samostanowienia stanowiłoby niebezpieczny precedens – podobne żądania wysunęłyby inne mniejszości narodowe, np. zamieszkujący Rumunię Węgrzy, Albańczycy Grecy czy Albańczycy z Macedonii¹¹¹.

Powoływanie się na prawo do samostanowienia nie wystarcza jednak, żeby dany region stał się pełnoprawnym uczestnikiem stosunków międzynarodowych. „Twór” musi być uznany przez inne państwa – wtedy staje się suwerennym aktorem politycznym. Kosowo zostało uznane przez 91 spośród 193 państw członkowskich ONZ¹¹². Jednakże dopiero w 2012 roku zyskało pełną niezależność¹¹³.

Precedens Kosowa wywołał niepokój wśród wielu federacyjnych, a przede wszystkim wielonarodowych państw, które obawiały się „secesyjnej epidemii”. Separatystyczne dążenia bowiem wykazuje między innymi: rosyjska mniejszość w Mołdawii, mniejszość węgierska w Rumunii, prowincja Quebec w Kanadzie, region Kaszmiru (Indie), Tamilowie na Sri Lance, Kurdowie z Turcji, Irlandia Północna w Wielkiej Brytanii, Tybetańczycy, Palestyńczycy, hiszpańscy Baskowie czy wspomniani Czeczeńcy w Rosji.

Rosja jest szczególnie wyczulona na wszelkie tendencje odśrodkowe. Rozpad ZSRR spowodował powstanie wraz z Federacją Rosyjską 15 państw, w tym na samym Kaukazie Południowym – trzech: Armenii, Azerbejdżanu i Gruzji. Na Kaukazie Północnym także zawrzało za sprawą jednej z republik - Czeczenii.

2. Trzy wieki walki o niepodległość. Czeczenia

Początki konfliktu rosyjsko-czeczeńskiego to XIX wiek, kiedy to carska Rosja rozpoczęła podbój Kaukazu Północnego – już wtedy obszar o strategicznym znaczeniu. Stosunki obu Narodów to dzieje krwii i nienawiści spisane, obfitujące w wiele dramatycznych wydarzeń począwszy od Wielkiej Wojny Kaukaskiej, poprzez

Zasada samostanowienia potwierdzona została w orzeczeniach Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości z 30.05.95 r. dotyczącego Wschodniego Timuru; dotyczących Namibii [21.06.1971r.] i Sahary Zachodniej [16.10.1975r.] Prawo do samostanowienia narodów staje jednak w sprzeczności z inną obowiązującą w prawie międzynarodowym zasadą - suwerenności państw i nieingerowania innych podmiotów w sprawy wewnętrzne danego państwa. Jak czytamy w „Deklaracji zasad prawa międzynarodowego dotyczących przyjaznych stosunków i współdziałania państw zgodnie z Kartą NZ” z 24.10.1970 r.: *ściśle przestrzeganie przez państwa zobowiązania niemieszania się w sprawy jakiegokolwiek innego państwa, stanowi podstawowy warunek zapewnienia, że narody będą ze sobą współżyły w pokoju, gdyż stosowanie interwencji w jakiegokolwiek postaci (...) prowadzi (...) do powstania sytuacji, które zagrażają międzynarodowemu pokojowi i bezpieczeństwu.* Zob. www.ngo.pl/files/rownosc.ngo.pl/public/Miedzynarodowy_Pakt_Praw_Obywatelskich_i_Politycznych.rtf, http://www.stosunkimiedzynarodowe.info/dokument,8,Deklaracja_zasad_prawa_miedzynarodowego_24_X_1970.html, 24.05.13.

¹¹¹ A. Potyrała, *Prawo do samostanowienia a problem suwerenności państwa*, w: *Zbrojne konflikty i spory międzynarodowe u progu XXI wieku. Analiza problemów i studia przypadków*, red. W. Malendowskiego, Atla 2, Wrocław, 2003, s. 89.

¹¹² <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiatea,2/pelna-suwerennosc-pod-nadzorem-kfor,262355.html>, 24.05.13.

¹¹³ 10 września 2012 odbyło się ostatnie posiedzenie Międzynarodowej Grupy Sterującej (ISG) – instytucji, składającej się z 25 państw, w większości z krajów UE oraz USA i Turcji. Nadzorowała ona proces wkroczenia Kosowa na drogę państwowości.

wiele zrywów niepodległościowych dokonywanych przez Czechenów i krwawo tłumionych przez Rosjan, aż po dramatyczny przebieg deportacji Kaukazczyków z 1944 r.¹¹⁴.

Gdy na gruzach ZSRR powstało wiele niepodległych państw, Czechenii także postanowili wykorzystać tę szansę. Czecheno-Inguską Autonomiczną Socjalistyczną Republikę Radziecką przemianowali na Czecheńską Republikę Iczkerii z prezydentem Dżoharem Dudajewem na czele, który paradując w garniturze, kapeluszu i z zadziornym wąsikiem na twarzy w niczym nie przypomina islamskiego przywódcy. Tak jak i konstytucja CZRI, którą spisano wzorując się na demokratycznych zasadach. Iczkerzy ustanowili także nowy hymn republiki i jej herb, w których odwołali się do wilka – symbolu niezwykle ważnego dla Czechenów¹¹⁵.

Iczkeria nie została uznana na arenie międzynarodowej. Federacja Rosyjska z Borysem Jelcynem na czele nie pozwoliła na oderwanie się CZRI, obawiając się przede wszystkim efektu domina w regionie i utraty już całego Kaukazu, a co za tym idzie dostępu do tamtejszych złóż ropoносnych. W efekcie wybuchła pierwsza wojna rosyjsko-czecheńska (1994-1996)¹¹⁶, potem druga wojna w 1999 r.¹¹⁷. Oba konflikty miały dramatyczny przebieg. Wojska rosyjskie masowo łamały prawa ludności cywilnej dopuszczając się potwornych zbrodni¹¹⁸, w efekcie czego metody walki czecheńskich bojowników także bardzo się zradycalizowały. Odwrócono się od ideałów świata zachodniego, który Czechenie zostawił na pastwę losu¹¹⁹. Zamiast haseł niepodległościowych pojawiły się hasła dżihadu¹²⁰, sięgnięto po metody terrorystyczne¹²¹. W Czechenii zrodziła się „dwuwładza” – na prezydenta został namaszczony przez Kreml Achmad Kadyrow, zaś w górach ukrywał się legalnie wybrany w powszechnych wyborach prezydent CZRI Aslan Maschadow. Achmad

¹¹⁴ Zob. Ciesielski S., *Rosja-Czechenia. Dwa stulecia konfliktu*, Studia z dziejów Europy Wschodniej 2, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2003.

¹¹⁵ W herbie CZRI widzimy wilka leżącego na ornamentach, pod którym umieszczono 9 gwiazd symbolizujących 9 tejpów – podstawowych czecheńskich wspólnot społecznych. Flaga koloru zielonego (symbol islamu) jest u dołu przecięta naprzemiennie występującymi pasami koloru białego (czystość, niewinność) i czerwonego (przelana krew w wielowiekowej walce o niepodległość). Obecnie Republika Czecheńska rządzona przez Ramzana Kadyrowa posługuje się innym herbem – mamy tu półksiężyc, a więc odwołanie do islamu, w środku po lewej stronie zabytkową budowlę charakterystyczną dla kultury wajnachskiej – więź z kamienia, po której prawej stronie stoi wieża wiertnicza. Wszystko to otoczone kłosami pszenicy – symbolu znanego z herbu Czecheno-Inguskiej ASSR.

¹¹⁶ Zob. Grochmalski P., *Czechenia. Rys prawdziwy*, Atla 2, Wrocław 1999.

¹¹⁷ Zob. Kurczab-Redlich K., *Pandriozka*, Dom Wydawniczy REBIS, Poznań 2008.

¹¹⁸ Zob. Wolska E., *Łamanie przez armię rosyjską praw człowieka w czasie operacji antyterrorystycznej w Czechenii*, w: *Zwalczanie terroryzmu w ramach operacji wojskowych*, red. T. Bąk, Konsorcjum Akademickie, Kraków-Rzeszów-Zamość 2011, ss. 165-180; Wolska E., *Wojna z terroryzmem a łamanie praw człowieka w świetle działań wojsk Stanów Zjednoczonych i Federacji Rosyjskiej* - referat wygłoszony na konferencji: „Człowiek wobec problemów bezpieczeństwa w XXI wieku” – Gdańsk 18-20 kwietnia 2012 r.

¹¹⁹ Zob. Wolska E., *Wybiórczość stosowania interwencji humanitarnych we współczesnym świecie*, w: *UE-NATO - strategiczne problemy bezpieczeństwa*, red. T. Compa, J. Rajchel, K. Załęski, Wyd. Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Powietrznych, Dąblin 2012, ss. 367-383.

¹²⁰ Zob. Wolska E., *Czechenia. Wahabici, Czarne Wdowy i Emirat Kaukaski*, w: *Wspólnota Niepodległych Państw: frągmentacja – bezpieczeństwo – konflikty etniczne*, red. T. Kapuśniak, Wydawnictwo KUL, Lublin-Warszawa 2011, tom 1, ss. 273-280.

¹²¹ Zob. Wolska E., *Szahidki jako zagrożenie bezpieczeństwa współczesnych państw*, w: *Oblicza terroryzmu*, red. T. Bąk, Konsorcjum Akademickie, Kraków-Rzeszów-Zamość 2011, ss. 47-60; Wolska E., *Terroryzm lotniczy w Rosji*, „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej”, Gdynia 2011, ROK LII Nr 186A, ss. 413-426.

Kadyrow zginął w zamachu w 2004 roku¹²² i obecnie Republiką Czecheńską twardą ręką rządzi jego syn – Ramzan Kadyrow. Aslan Maschadow zginął zaś w akcji rosyjskich sił w 2005 roku. Jego następcą został Abdul-Chalim Sadulajew, który został zabity przez republikańskie siły w 2006 r. Wtedy ster podziemnego państwa przejął Doku Umarow, który w 2007 roku „zniósł” CZRI i w jej miejsce „powołał” wirtualne państwo - Emirat Kaukaski.

3. Kaukaskie Balkany Rosji¹²³

Powstanie Emiratu Kaukaskiego to naturalny efekt ewolucji konfliktu rosyjsko-czecheńskiego i reorientacji partyzantów iczkerskich na ideologię dżihadu. Konflikt stopniowo nabierał cech „świętej wojny”. Komendanci polowi stali się mudżahedinami walczącymi z niewierną Rosją i munafikami – czyli zdrajcami czecheńskimi, współpracującymi z rosyjskim rządem. Idea niepodległości Iczkerii została przez Doku Umarowa zamieniona na hasło wyzwolenia całego Kaukazu Północnego. Jego 6 republik: Czechenii, Dagestanu, Inguszetii, Osetii, Kabardo-Balkarii i Karaczajo-Czerkiesji, zostało przez Umarowa „włączonych” w skład Emiratu. Sam ogłosił się przywódcą „tworu” i przyjął imię Abu Usman. Nie stroni od stosowania metod terrorystycznych.

Emirat ma strukturę sieciową, podobnie jak Al-Kaida, przez co nie jest w stanie dokonać ataku na przykład na jedną z republik i opanować ją, ale może przeprowadzać ataki terrorystyczne i jest niezwykle trudna do zlikwidowania. Emirat dzieli się na samodzielne „filie” działające w każdej z republik. Każdy republikański oddział ma swojego przywódcę – amira, ale ze względu na luźną organizację i posiadanie zastępców, eliminacja lidera nie niszczy organizacji. Celem Emiratu jest stworzenie na Kaukazie Północnym państwa islamskiego, z prawem szarijatu. Zmiana celów rebeliantów wynika także z pragmatyzmu - islamskie hasła znajdują zwolenników wśród mieszkańców wielu republik kaukaskich, sztandar walki o niepodległość Czechenii zaś porywa tylko Czechenów, i to nielicznych, ze względu na wyczerpanie społeczeństwa wieloletnim konfliktem.

Ostatnio w mediach pojawiły się informacje o udziale kaukaskich mudżahedinów w wojnie domowej w Syrii. W walkach po stronie rebeliantów miał tam zginąć w połowie sierpnia 2012 r. 24-letni Rustam Gełajew – syn słynnego komendanta czecheńskiego, Black Angela¹²⁴. Warto jednak pamiętać, że w odróżnieniu od Al-Kaidy celem Emiratu jest przede wszystkim Rosja – to na niej skupiają swoje działania, posuwając się często do zamachów terrorystycznych, jak chociażby te z moskiewskiego metra z 2010, czy z lotniska Domodiedowo z 2011 roku.

Emirat jest poważnym zagrożeniem dla Federacji nie tylko ze względu na ataki przeprowadzane w jej głębi. Patrząc jak rozkładają się akty przemocy dokonywane na Kaukazie Północnym wyraźnie da się zauważyć, że front działalności Emiratu

¹²² Por. Wolska E., *Imprezy sportowe a terroryzm w kontekście EURO 2012*, w: *Przeciwdziałanie zagrożeniom terrorystycznym podczas imprez masowych w aspekcie EURO 2012*, red. T. Bąk, Konsorcjum Akademickie, Kraków-Rzeszów-Zamość 2012, ss. 123-144.

¹²³ Zob. Jagielski W., *Balkany Rosji*, „Gazeta Wyborcza”, nr 63/2004.

¹²⁴ <http://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/670876,Syn-bylego-czecheńskiego-wodza-zabity-w-Syrii>, 24.05.13.

przesuwa się na zachód, w kierunku Kraju Krasnodarskiego, gdzie w 2014 w Soczi i na Krasnej Polanie odbędą się Zimowe Igrzyska Olimpijskie¹²⁵. Zamach dokonany na takiej imprezie masowej doprowadzi do ogromnych strat w ludziach, a jego efektem może być wybuch nowej wojny pod sztandarem walki z terroryzmem, tylko tym razem rosyjsko-kaukaskiej.

Dżihadyzacja działań czeczeńskich rebeliantów wpisuje się w jeszcze jedno, niebezpieczne, destabilizujące zjawisko dla Federacji. Kaukaz Północny się reislamizuje. Konstytucja Czeczenii z 1992 r. nie zawierała żadnej wzmianki o państwie wyznaniowym. W 2002 r. w konstytucji zapisano już, że źródłem wszelkich praw jest Koran i sunna¹²⁶, nie zaś ... prawo rosyjskie. Dlaczego społeczeństwo totalnie zwróciło się w stronę islamu? Tłumaczy to doskonale M. Falkowski: (...) *państwo rosyjskie nie ma mieszkańcom regionu do zaproponowania żadnego systemu wartości; przeciwnie, polityka rosyjska na Kaukazie, a także umacniający się wśród Rosjan nacjonalizm, ksenofobia, kaukazofobia i islamofobia odwracają kaukaskie narody od Rosji. Z kolei wartości zachodnie, takie jak demokracja, prawa człowieka, wolności obywatelskie są dla mieszkańców regionu czymś odległym i niezrozumiałym, a w oczach większości Czeczenów również skompromitowanym (uważają oni, że Zachód nie angażując się w kwestię czeczeńską, popiera de facto politykę Moskwy w republice). W takiej sytuacji islam jest jedynym dostępnym, zrozumiałym i atrakcyjnym paradygmatem dla młodych ludzi, chcących brać czynny udział w życiu swoich społeczeństw i zmieniać otaczający ich świat. To właśnie w islamie znaleźć mogą odpowiedź na nurtujące ich pytania, dotyczące nie tylko samej religii, ale także kwestii moralnych, politycznych, społecznych i in. Islam daje również poczucie własnej wartości, wyjątkowości i wspólnoty. W dżamaatach (lokalnych wspólnotach islamskich) młodzi ludzie mogą ponadto znaleźć autorytety moralne, których brakuje im w życiu publicznym; są nimi najczęściej duchowi przywódcy, którzy nierzadko kształcili się na uniwersytetach w krajach muzułmańskich i poziomem intelektualnym i wiedzą na temat islamu znacznie przewyższają oficjalnych duchownych. Poza tym zwrócenie się w kierunku islamu jest dla mieszkańców Kaukazu powrotem do korzeni, odnalezieniem własnej tożsamości¹²⁷.*

Kaukaz staje się więc coraz bardziej obcy dla Federacji, to „cywilizacyjnie obca enklawa w granicach Rosji”¹²⁸, do tego permanentnie niestabilna. Kaukaz Północny jest już nie tylko wyzwaniem dla polityki Władymira Putina, ale i implikuje coraz więcej problemów. Liczba muzułmanów w Moskwie intensywnie rośnie. W Rosji coraz częściej dochodzi do „ustawek” pomiędzy Rosjanami a Kaukazczykami, nazywanymi tam pogardliwie „Czarnymi”. Coraz bardziej widoczna jest przepaść pomiędzy tymi dwoma nacjami. Przepuszczalnie w przyszłości znowu dojdzie do próby oderwania się jakiejś republiki kaukaskiej od obcej kulturowo, wyznaniowo i mentalnie Federacji. Do

¹²⁵ Zob. Por. Wolska E., *Imprezy...*, dz. cyt.

¹²⁶ Falkowski M., *Czeczenia między kaukaskim dżihadem a „ukrytym” separatyzmem*, OSW, Warszawa 2007, s. 13, z: <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/punkt-widzenia/2007-01-15/czeczenia-miedzy-kaukaskim-dzihadem-a-ukrytym-separatyzmem>, 24.05.13.

¹²⁷ Tamże, s. 17.

¹²⁸ Zob. Falkowski M., Marszewski M., *Kaukaskie „terytoria plemienne”*. *Kaukaz Północny – cywilizacyjnie obca enklawa w granicach Rosji*, OSW, Warszawa 2010, z: http://www.osw.waw.pl/sites/default/files/PRACE_34.pdf, 24.05.13.

tęgo jednak czasu destabilizować sytuację będą mudżahedini skupieni w Emiracie Kaukaskim. Ich plany z całą pewnością skupiają się teraz na Soczi. Tylko w jednej akcji przeprowadzonej przez siły specjalne Rosji (FSB) i Abchazji (GBS) w maju 2012 znaleziono w kryjówce Emiratu między innymi: 3 przeciwlotnicze pociski baterii "Igła" i "Piorun", dwa ATGM, czyli samosterujące rakiety przeciwpancerne, 36 pocisków moździerzowych, miotacz ognia, 29 granatników, 12 improwizowanych urządzeń wybuchowych, 15 min przeciwpiechotnych, 39 granatów, 50 zapalników do nich, karabin snajperski, dwa karabiny szturmowe, 15 kilogramów trotylu, ponad 10 tysięcy sztuk amunicji różnego kalibru¹²⁹.

Pozostaje więc mieć nadzieję, że w 2014 r. na Kaukazie Północnym nie dojdzie do powtórki tragedii z igrzysk w Monachium.

Zakończenie

Czynników destabilizujących dane państwa jest wiele, jednakże od wieków to dążenia separatystyczne dominują jako zagrożenie dla państw federacyjnych, szczególnie tych wielonarodowych. Tłumione, niekiedy brutalnie, dążenia niepodległościowe zniewolonych narodów, mogą rodzić zagrożenie terrorystyczne dla danego państwa (IRA, ETA, Emirat Kaukaski). Gniew i poczucie niesprawiedliwości pogłębia stosowanie przez mocarstwa światowe podwójnych standardów wobec narodów, które powołując się na prawo do samostanowienia dążą do stworzenia własnego państwa. Kosowo uzyskało poparcie społeczności międzynarodowej, na które Czeczenii liczyć nie mogli. Jak bowiem stwierdził Ahmed Zakajew - jeden z przywódców czeczeńskich z obozu byłego prezydenta Aśłana Maschadowa: *suwerennością wielcy obdarowują wybranych w imię własnych interesów*¹³⁰. Decydującym czynnikiem w tym względzie są przede wszystkim konsekwencje oderwania się danego obszaru od państwa federacyjnego. Jeśli secesja danego regionu wpłynie na wzrost zagrożeń w danym kraju to zarówno jego władze jak i społeczność międzynarodowa będzie za wszelką cenę te dążenia separatystyczne tłumiała.

Warto jednak pamiętać, że poczucie krzywdy i niesprawiedliwości wśród separatystów może radykalizować ich działania i stać się jeszcze większym zagrożeniem dla bezpieczeństwa państw wielonarodowych. Za niewyciągnięcie wniosków z historii i błędną politykę Federacja Rosyjska może zapłacić niebawem najwyższą cenę.

BIBLIOGRAFIA

Wydawnictwa zwarte:

Ciesielski S. *Rosja-Czeczenia. Dwa stulecia konfliktu*. Studia z dziejów Europy Wschodniej 2, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2003.

¹²⁹ <http://politykawschodnia.pl/index.php/2012/05/11/wozniak-fsb-rozpoczela-igrzyska-w-soczi-doku-umarow-na-poczatek/>, 24.05.13.

¹³⁰ <http://www.wprost.pl/ar/42011/Prawo-Hitlera/>, 24.05.13.

- Grochmański P. *Czeczenia. Rys prawdziwy*. Atla 2, Wrocław 1999.
- Korzeniowski L.F. *Menedżment. Podstawy zarządzania*. EAS, Kraków 2003.
- Korzeniowski L.F. *Podstawy nauk o bezpieczeństwie*, Difin, Warszawa 2012.
- Korzeniowski L.F. *Securitologia. Nauka o bezpieczeństwie człowieka i organizacji społecznych*. EAS, Kraków 2010.
- Kurczab-Redlich K. *Pandrioszka*. Dom Wydawniczy REBIS, Poznań 2008.

Artykuły w pracach zbiorowych:

- Korzeniowski L. *Zarządzanie bezpieczeństwem. Od ryzyka do systemu*, w: *Zarządzanie bezpieczeństwem. Prace Edukacyjne*. L.F. Korzeniowski (red.) LIPORT LFK, Kraków 2001.
- Korzeniowski L.F., *Zarządzanie bezpieczeństwem. Rynek, ryzyko, zagrożenie, ochrona*. w: *Zarządzanie bezpieczeństwem*. PBS, Kraków 2000.
- Potyrała A. *Prawo do samostanowienia a problem suwerenności państwa*. w: *Zbrojne konflikty i spory międzynarodowe u progu XXI wieku. Analiza problemów i studia przypadków*. red. W. Malendowskiego, Atla 2, Wrocław, 2003.
- Wolska E., *Czeczenia. Wahabici, Czarne Wdowy i Emirat Kaukaski*. w: *Wspólnota Niepodległych Państw: fragnegracja – bezpieczeństwo – konflikty etniczne*. red. T. Kapuśniak, Wydawnictwo KUL, Lublin-Warszawa 2011, tom 1, s. 273-280.
- Wolska E. *Imprezy sportowe a terroryzm w kontekście EURO 2012*. w: *Przeciwdziałanie zagrożeniom terrorystycznym podczas imprez masowych w aspekcie EURO 2012*. red. T. Bąk, Konsorcjum Akademickie, Kraków-Rzeszów-Zamość 2012, s. 123-144.
- Wolska E., *Łamanie przez armię rosyjską praw człowieka w czasie operacji antyterrorystycznej w Czeczenii*. w: *Zwalczanie terroryzmu w ramach operacji wojskowych*. red. T. Bąk, Konsorcjum Akademickie, Kraków-Rzeszów-Zamość 2011, s. 165-180.
- Wolska E. *Szahidki jako zagrożenie bezpieczeństwa współczesnych państw*. w: *Oblicza terroryzmu*. red. T. Bąk, Konsorcjum Akademickie, Kraków-Rzeszów-Zamość 2011, s. 47-60;
- Wolska E. *Wojna z terroryzmem a łamanie praw człowieka w świetle działań wojsk Stanów Zjednoczonych i Federacji Rosyjskiej* - referat wygłoszony na konferencji: „Człowiek wobec problemów bezpieczeństwa w XXI wieku” – Gdańsk 18-20 kwietnia 2012 r.
- Wolska E. *Wybiórczość stosowania interwencji humanitarnych we współczesnym świecie* w: *UE-NATO - strategiczne problemy bezpieczeństwa* red. T. Compa, J. Rajchel, K. Załęski. Wyd. Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Powietrznych, Dęblin 2012, s. 367-383.

Artykuły w czasopiśmie:

- Jagielski W. *Balkany Rosji*. „Gazeta Wyborcza”, nr 63/2004.
- Wolska E. *Terroryzm lotniczy w Rosji*. „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej”, Gdynia 2011, ROK LII Nr 186A, s. 413-426.

Netografia:

Falkowski M. *Czeczenia między kaukaskim dżihadem a „ukrytym” separatyzmem*. OSW, Warszawa 2007, s. 13, z: <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/punkt-widzenia/2007-01-15/czeczenia-miedzy-kaukaskim-dzihadem-a-ukrytym-separatyzmem>

Falkowski M. Marszewski M. *Kaukaskie „terytoria plemienne”. Kaukaz Północny – cywilizacyjnie obca enklawa w granicach Rosji*. OSW, Warszawa 2010, z: http://www.osw.waw.pl/sites/default/files/PRACE_34.pdf

<http://odn.zce.szczecin.pl/ju/eduobyw/pliki/stronywo/probl/prob04.pdf>

<http://politykawschodnia.pl/index.php/2012/05/11/wozniak-fsb-rozpoczela-igrzyska-w-soczi-doku-umarow-na-poczatek>

<http://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/670876,Syn-bylego-czeczenskiego-wodzazabity-w-Syrii>

http://www.stosunkimiedzynarodowe.info/dokument,8,Deklaracja_zasad_prawa_miedzynarodowego_24_X_1970.html

<http://www.stosunkimiedzynarodowe.info/haslo,secesja>

<http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/pelna-suwerennosc-pod-nadzorem-kfor,262355.html>

<http://www.wprost.pl/ar/42011/Prawo-Hitlera/>

www.ngo.pl/files/rownosc.ngo.pl/public/Miedzynarodowy_Pakt_Praw_Obywatelskich_i_Politycznych.rtf

Recenzent - Reviewer - Рецензент:

Artykuł recenzowany przez dwóch niezależnych recenzentów – wykaz na rewersie strony tytułowej.

An article reviewed by two independent critics – see a list on the back of the title page.

Статья, оценивается двумя независимым рецензентами - перечень на обороте заглавного листа.